

פרשת שמות

נושא השבוע: עם עבדים

נושא השבוע

העבדות הייתה גורם עתיק יומין בכלכלה ובחברה של המזרח הקדמון, ונתפסה כחלק מן הסדר ההירארכי שאין לערער עליו. אולם, **החוויה הטראומטית** שליוותה את ראשית ימיו של עם ישראל כ"עם עבדים", מהדהדת לעתים קרובות במצוות התורה ומתוארת בנימוק "כי **עבד** היית בארץ מצרים". כך למשל, בשונה מן העמים אחרים שם נחשב העבד קניין **פרטי**, רכוש בלעדי של מי שמחזיק בו, העבד העברי נתפס **כקניינו של אלוהים** ולכן יש לכל אדם זכות מוחלטת על עצמו אלא אם כן הוא מחליט להפקיע את זכותו ולמכור את עצמו לצמיתות, וכן עבד עברי נמכר לשש שנים בלבד, בשביעית הוא יוצא לחופשי חנם.

העבדות, לצערנו לא פסה מן העולם. כמוסד רשמי היא התקיימה עד לפני זמן לא רב אצל מי שנתפסת בעינינו כנאורה שבמדינות העולם - **ארצות הברית** של אמריקה. היא מתקיימת בארצות אפריקה בימינו. גם בקרבינו - במדינת ישראל, אמנם לא באופן רשמי, קיים סוג של עבדות. בצורת שלילת זכויות היסוד של פועלים זרים מסוימים או ניצול פיסי ונפשי. עלינו להילחם בתופעה חברתית **משחיתה** זו המזיקה לא רק ל"עבד" אלא גם ל"אדון" המשחית את נפשו.

מה בפרשה

• **פרשת השעבוד** – פרעה דאג בגלל ריבוי עם ישראל וגזר גזירות קשות כדי להחליש אותם.

• **לידת משה ובריחתו למדין** – משה הושם בתוך תיבת גומא ביאור, ובת פרעה אימצה אותו. כשגדל הרג איש מצרי וברח למדין, שם כרת ברית עם רעואל, נשא לאשה את צפורה בתו ונולד בנו גרשום.

• **התגלות ה' בסנה ושליחות משה** – ה' שמע את צעקת בני ישראל והחליט להושיעם. הוא התגלה למשה מתוך סנה בוער באש שאיננו אוכל, וציווה עליו לצאת בשליחותו.

• **חתן זמים** – בדרך פגש משה את ה' שרצה להמיתו. אשתו הצילה אותו מן הסכנה במולה את בנה.

פרשנות

הביטוי "**פרך**" הוא כנראה מונח טכני ל"**עבודות כפיה**", או "**מס עובד**". אולם גם **רש"י** וגם **רס"ג** מנסים להסביר באמצעותו כיצד **מיררו** המצרים את חייהם של בני ישראל. **רש"י** נותן למילה **פרך** משמעות של שם מן השורש ש.ב.ר. משמעות זו מופיעה בתלמוד הבבלי, למשל הביטוי "**מפרכין** אגוזים" פירושו "**שוכרים** אגוזים", והוא מתייחס לאספקט הפיזי של העבודה. ואילו **רס"ג** מבין את המילה "**בפרך**" כמתארת קושי נפשי - עינוי והשפלה.

נושאים לדיון:

- מה קשה יותר לדעתכם, לעבוד עבודה פיזית קשה או לסבול מהשפלה?
- האם כל עבודה קשה היא משפילה? מה הפך את העבודה במצרים לעבודה שיש בה השפלה?

מ ד ר ש

המדרש המוצג בספר הינו חלק ממדרש ארוך יותר המסביר מדוע קיבלו מצרים כל אחת ואחת מן הצרות שניחתו עליהם. החלק אותו בחרנו להציג מתרץ מדוע טבעו בים: משום שהטביעו את בניהם של ישראל ביאור.

אחת התובנות הנובעות ממדרש זה היא כוחה של השנאה. פעמים רבות שנאה נובעת מסיבה כל שהיא אך ממשיכה להתגלגל ולתפוח כמו כדור שלג, ללא כל קשר לסיבה הראשונית. המצרים הבוגרים ופרעה שנאו את ישראל משום שהיו עם זר על אדמתם, הם פרו ורבו והמצרים חששו שמספרם של בני ישראל יעלה על זה שלהם והם יהפכו להיות רוב ואדוני הארץ. החשש הפך לשנאה והוביל לשיעבוד.

מדרש זה מתאר באופן מזעזע את מה שמופיע כבר בפסוקי המקרא. ונשאלת השאלה מדוע בכלל בחר בעל המדרש לחזור ולתאר את מעשי המצרים הנוראים. כמובן שבתוך מרקם סיפור העבדות "סיפורם של הילדים" הינו בעל חשיבות מיוחדת. הילדים הם אלו שאמורים להמשיך את זרעו של העם. ואם יש כוונה להכחיד עם, אז יש רצון להכחיד גם את צאצאיו.

זהו דבר מחריד ביותר, שכן הילדים אמורים להיות תמימים וניטרליים, והנה הם הופכים לשותפים פעילים במלחמה לא להם ו"זוכים" לתפקיד המתאים במיוחד לעובדת היותם ילדים הנראים תמימים ואינם מעוררים חשד.

נושאים לדיון:

- מדוע, לדעתכם, גזר פרעה על המתת התינוקות מבני ישראל?
- המדרש מתאר את טביעתם של המצרים כעונש על מעשיהם הקודמים; האם ראוי, לדעתכם, לדון כל אויב "מידה כנגד מידה" על מעשיו?

ה ש י ר

השיר העממי "עבדים היינו" מוכר לכולנו ומזוהה עם ליל הסדר וכמובן עם יציאת מצרים. השיר בנוי בצורה פשוטה ומציג נושא אחד: העובדה כי היינו עבדים וכעת אנו בני חורין - חופשיים. לנוכח מסר זה ניתן לשאול את הילדים מדוע לדעתם מזכירים שוב ושוב את העובדה שהיינו עבדים האם לא עדיף למחוק תקופה אפלה זו מדברי קורות האומה? ניתן לדבר על העובדה כי הידיעה על העבדות שקדמה לחירות מאפשרת להעריך את אותה חירות בצורה משמעותית יותר.

